

УДК 94:[378.4.096:39](477.83–25):327]“192/194”

МІЖНАРОДНА ДІЯЛЬНІСТЬ НАРОДОЗНАВЦІВ ЛЬВІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ В 1920-х – НА ПОЧАТКУ 1940-х років

Роман ТАРНАВСЬКИЙ

Львівський національний університет імені Івана Франка
кафедра етнології
вул. Університетська 1, 79000, Львів, Україна
e-mail: avtor.rt@gmail.com

Історія Львівського університету від кінця XIX ст. була й залишається популярною темою в українській та польській історіографіях. Але, попри те, що кожний рік з'являється чимало розвідок, присвячених різним аспектам історії Львівського університету, не всі її ділянки висвітлені рівномірно. Так, автори здебільшого зосереджують увагу на просопографічних студіях, розвитку науки та міжнародних відносинах в університетському середовищі. Натомість досі не знайшла комплексного висвітлення сфера міжнародних зв'язків Львівського університету. Присвячені їм спеціальні дослідження хронологічно стосуються здебільшого періоду незалежності, менше – другої половини 1940-х – початку 1990-х років. Пропонована студія присвячена міжнародній діяльності Львівського університету в 1920-х – на початку 1940-х років. Тему висвітлено на прикладі народознавчих підрозділів: катедри антропології та етнології (антропології), катедри етнології та катедри фольклору й етнографії.

Ключові слова: Львівський університет, кафедра етнології, кафедра етнології та антропології (антропології), кафедра фольклору й етнографії, Адам Фішер, Ян Чекановський, міжнародна діяльність, 1920-і – початок 1940-х років.

Упродовж 1910–1940-х років у Львівському університеті існувала низка підрозділів народознавчого спрямування – кафедр та інститутів: кафедра етнології під керівництвом професора Станіслава Цішевського (1910–1912), кафедра антропології та етнології (антропології) (1913–1941, 1944) та Антропологічно-етнологічний інститут (1913–1939), які очолював професор Ян Чекановський, кафедра етнології та Етнологічний інститут під керівництвом професора Адама Фішера (1924–1939), кафедра фольклору й етнографії, завідувачем якої був професор Філарет Колесса (1939–1941, 1944–1947). Ці підрозділи стали основою для формування двох тогочасних львівських наукових шкіл: антропологічної школи Я. Чекановського (серед представників – титулярний професор кафедри антропології Болеслав Росінський та її доценти Станіслав Клімек і Саломон Чортковер) та етнологічної школи А. Фішера (асистенти Етнологічного інституту Ян Фальковський (згодом доцент кафедри етнології), Альфред Бахман та інші)¹.

¹ Докладніше див.: Роман Тарнавський, “Етнологічний інститут Львівського університету (1924–1939) як основа формування наукової школи Адама Фішера,” *Історія та історики у Львівському університеті: традиції та сучасність (до 75-ліття створення історичного*

Упродовж 1910–1930-х років катедри та інститути етнологічного спрямування Львівського університету налагодили тісну співпрацю з народознавчими центрами інших країн. До прикладу, в Етнологічному інституті Львівського університету, крім секретаріату Народознавчого товариства у Львові та редакції збірника “Lud”, розміщувалася редакція польських відділів берлінських видань “Volkskundliche Bibliographie” (“Народознавча бібліографія”) та “Handwörterbuch des slavischen Volksglaubens und Volksbrauchs” (“Словник слов’янських вірувань і звичаїв”)².

Розглянемо міжнародну співпрацю львівських народознавців у 1920–1940-х роках за такими напрямками: праці, опубліковані поза межами Другої Речі Посполитої; участь учених у міжнародних конференціях, конгресах та з’їздах, а також у діяльності наукових інститутів та академій наук різних країн; зміна векторів міжнародної співпраці в радянський період.

У бібліографіях народознавців Львівського університету можна знайти чималу кількість праць, опублікованих у різних європейських країнах, а також у США, тобто зорієнтованих на якнайширші наукові кола. Мова цих публікацій переважно німецька, французька та англійська. Так, одна з головних монографій Я. Чекановського – багатотомне “Forschungen in Nil-Kongo-Zwischengebiet” (“Дослідження в межиріччі Нілу та Конго”), написане німецькою мовою й опубліковане в Ляйпцігу, позаяк цей науковий проєкт був започаткований ученим під час африканської експедиції герцога Адольфа Фрідріха Мекленбурзького 1907–1908 рр.³

Серед не-польськомовних праць у бібліографії Я. Чекановського переважають саме публікації німецькою мовою. Нею написані майже всі ранні праці антрополога (1904–1910 рр., тобто періоду навчання на філософському факультеті Цюріхського університету та роботи в Берлінському королівському етнографічному музеї). Цікаво, що 1906 р. молодий учений опублікував статтю у нью-йоркському виданні “Anthropological Papers” (“Антропологічні матеріали”), проте також німецькою мовою. У 1920–1930-х роках Я. Чекановський опублікував декілька франкомовних статей у виданнях Парижа й Праги та низку німецькомовних статей, з них дві – у Фінляндії та по одній – у Болгарії, Словенії та Італії. У 1935 р. у XXVII томі видання “Enciclopedia Italiana”

факультету): колективна монографія, ред. Леонід Зашкільняк і Павел Серженга (Львів: Паіс, 2015), 167–173; Роман Тарнавський, “Антропологічно-етнологічний інститут Львівського університету як основа формування наукової школи Яна Чекановського,” *Народознавчі зошити* 1 (2014): 18–28; Роман Тарнавський, “Формування колективу кафедри фольклору й етнографії Львівського університету під керівництвом Філарета Колесси,” *Родина Колесів – спадкоємність науково-мистецької традиції (з нагоди 140-річчя від дня народження академіка Філарета Колесси)* (Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2013), 33–50.

² Jan Falkowski, “Działalność Zakładu Etnologicznego Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie (1924–1934),” *Lud* 32 (1933): 191.

³ Особова справа Яна Чекановського, Архів Львівського національного університету імені Івана Франка (далі – Архів ЛНУ імені Івана Франка), ф. Р-119, оп. 1, спр. 893, арк. 32.

(“Італійська Енциклопедія”) опубліковано статтю Я. Чекановського про етнографію поляків. А в 1937–1938 рр. у виданні “Baltic and Scandinavian Countries” (“Країни Балтії та Скандинавії”), яке виходило в Гдині, світ побачили дві англійські статті професора: “The Racial Structure of Silesia” (“Расова структура Сілезії”) та “Introductory Remarks on Polish-German Anthropology” (“Вступні зауваги до польсько-німецької антропології”)⁴.

Праці англійською мовою мали й інші народознавці Львівського університету, зокрема, Б. Росінський, С. Клімек, А. Фішер. Авторству Б. Росінського належать статті “Does the environment cause the genetical change in man?” (“Чи може навколишнє середовище спричинити в людини генетичні зміни”)⁵ та “The American People of Polish Origin in Texas” (“Американці польського походження в Техасі”)⁶. Стосовно англійських публікацій С. Клімека, то це три праці: “An Analysis of the Material Culture of the Tupi Peoples” (“Аналіз матеріальної культури народу тупі”)⁷ (у співавторстві з німецьким народознавцем Вільгельмом Мільке) та дві невеликих за обсягом розвідки із серії “Culture Element Distribution” (“Розподіл культурних елементів”): “The Structure of California Indian Culture” (“Структура культури індіанців Каліфорнії”)⁸ та “Yana” (“Яна”)⁹. Остання написана у співавторстві з Едвардом Вілсоном Гіффордом, відомим у майбутньому американським народознавцем, тоді – куратором Музею антропології Каліфорнійського університету м. Берклі (нині – Музей антропології Фібі А. Герст). Наголосимо, що передмови до обидвох зазначених розвідок із серії “Culture Element Distribution” написав Альфред Кребер, професор антропології Каліфорнійського університету, директор уже згаданого Музею антропології, один з найвидатніших американських народознавців першої половини ХХ ст., учень засновника історичної школи в американській культурній антропології Франца Боаса. Відзначимо й те, що появи англійських праць С. Клімека сприяло його стажування в 1932–1933 рр. у Каліфорнійському

---

⁴ Особова справа Яна Чекановського..., арк. 32–38.

⁵ Boleslaw Rosinski, “Does the environment cause the genetical change in man?,” *Proceedings of the Sixth International Congress of Genetics* (Ithaca, New York: Menasha, Wis., Brooklyn Botanic Garden, 1932), 383–385.

⁶ Boleslaw Rosinski, “The American People of Polish Origin in Texas,” *A Decade of Progress in Eugenics. Scientific papers of the Third International congress of eugenics, New York, August 21–23, 1932* (Baltimore, 1934), 113–119.

⁷ Stanislaw Klimek and Wilhelm Milke, “An Analysis of the Material Culture of the Tupi Peoples,” *American Anthropologist* 37 (1935): 71–91.

⁸ Stanislaw Klimek, *The Structure of California Indian Culture* (Berkeley, California: University of California Press, 1935) (Серія “Culture Element Distribution”, т. 1) (Reprinted from: *American Archaeology and Ethnology* 37, nr 1, 1–70).

⁹ Edward Winslow Gifford and Stanislaw Klimek, *Yana* (Berkeley, California: University of California Press, 1936) (Серія “Culture Element Distribution”, т. 2) (Reprinted from: *American Archaeology and Ethnology* 37, nr 2, 71–100).

університеті, можливе завдяки отриманню стипендії Фонду Рокфеллера¹⁰. Характеризуючи науковий доробок С. Клімека, не можна оминати увагою й те, що дві публікації вченого побачили світ у Флоренції (італійською мовою)¹¹, а одна франкомовна – у Празі¹².

У 1934 р. у співавторстві з відомими мовознавцями Фрідріхом Лоренцом і Тадеушем Лер-Сплавінським книжку “Kaszubi: kultura ludowa i je’zyk” (“Кашуби: народна культура та мова”)¹³ опублікував А. Фішер. Наступного року вийшов англomовний варіант цієї праці під назвою “The Cassubian Civilization” (“Кашубська цивілізація”)¹⁴. Вступ до цієї монографії написав засновник функціоналізму Броніслав Малиновський. До речі, у списку його листування під датою “1929, 23 лютого” згаданий лист від Адама Фішера¹⁵.

Низка англomовних праць А. Фішера побачили світ й у вже згаданому виданні “Baltic and Scandinavian Countries”. Крім того, у вченого були праці французькою та німецькою мовами, а одну з його статей (присвячену весільній обрядовості поляків) опублікували в столиці Японії Токіо¹⁶.

У 1920–1930-х років активізувалася участь народознавців Львівського університету в роботі різноманітних наукових форумів. Зокрема, впродовж означеного періоду А. Фішер перебував у наукових відрядженнях в Австрії, Бельгії, Італії, Німеччині, Румунії, Угорщині, Франції, Чехo-Словаччині та Югославії, брав участь у багатьох наукових з’їздах і конференціях: Міжнародних конгресах народного мистецтва у Празі (1928) та Антверпені (1930), Першому конгресі слов’янських філологів у Празі (1929), Другому міжнародному конгресі народного мистецтва в Брюсселі (1930), Конгресах слов’янських географів та етнографів у Белграді (1930) та Софії (1936), засіданні Бюро міжнародної комісії народного мистецтва в Парижі (1931), Конгресі антропологічно-етнологічних

¹⁰ Особова справа Станіслава Клімека, Державний архів Львівської області (далі – ДАЛО), ф. 26, оп. 5, спр. 857, арк. 64–65.

¹¹ Stanislaw Klimek, “Contributo all’analisi raziale della serie craniologica dei Samoiedi,” *Archivio per l’Antropologia e la Etologia* 59, fasc. 1–4 (1929): 13–21 + 3 tav.; Stanislaw Klimek, *Contributo all’analisi raziale della serie craniologica dei Samoiedi* (Firenze: Stabilimento Grafico Commerciale, 1931); Stanislao Klimek, “Carta antropologica sintetica dell’Etiopia e dell’Sudan,” *Archivio per l’Antropologia e la Etologia* 60–61 (1930–1931): 3–26; Stanislao Klimek, *Carta antropologica sintetica dell’Etiopia e dell’Sudan* (Firenze: Palazzo Nonfibito, 1932).

¹² Stanislaw Klimek, “Contribution à la systématique des crânes épipaléolithiques,” *Anthropologie* 6 (Prague, 1928): 99–109.

¹³ Friedrich Lorentz, Tadeusz Lehr-Splawiński and Adam Fischer, *Kaszubi: kultura ludowa i je’zyk* (Torun: Instytut Bałtycki, 1934).

¹⁴ Friedrich Lorentz, Tadeusz Lehr-Splawiński and Adam Fischer, *The Cassubian Civilization* (London: Faber and Faber, 1935).

¹⁵ “Collection Contents, Series I. Correspondence, 1869–1939” *Guide to the Bronislaw Malinowski Papers MS 19*, 12 вересня 2018, <http://drs.library.yale.edu/HLTransformer/HLTransServlet?stylename=yul.ead2002.xhtml>.

¹⁶ Особова справа Адама Фішера, Архів ЛНУ імені Івана Франка, ф. Р-119, оп. 1, спр. 194, арк. 9–11.

наук у Копенгагені (1938)¹⁷. Делегатом від Львівського університету на Першому міжнародному конгресі народного мистецтва в Празі (1928) був й А. Бахман. Натомість Я. Фальковський у 1936 р. брав участь у Конгресі слов'янських географів та етнографів у Софії¹⁸. Б. Росінського цього ж року запросили до Москви на Міжнародний конгрес з генетики, проте, за станом здоров'я він не зміг поїхати на цей науковий форум¹⁹.

Широкою була географія закордонних відряджень Я. Чекановського: він брав участь у міжнародних наукових конгресах і з'їздах в Австрії, Болгарії, Великій Британії, Єгипті, Італії, бельгійському Конго, Німеччині, Португалії, Сирії, англійському Судані, Туреччині, Угорщині, Фінляндії, Франції, Чехо-Словаччині, Швейцарії, Швеції, Югославії. Вочевидь, що налагоджувати міжнародні зв'язки вченому допомагало й знання мов: крім польської, він володів німецькою, англійською, французькою, італійською, українською, чеською, російською, суданським діалектом арабської, а також мовами африканських народів – суахілі та бангала²⁰.

Важливою ділянкою міжнародної співпраці народознавців Львівського університету була їхня участь у діяльності різноманітних наукових товариств та академій наук. Наприклад, А. Фішера обрали дійсним членом-кореспондентом Слов'янського інституту в Празі (1929) та Бібліографічної ради в Турині (1931), а Я. Чекановського – членом Італійського, Паризького антропологічних товариств, Королівського антропологічного інституту Великої Британії та Ірландії, Товариства любителів природознавства, антропології та етнографії у Москві, Російського географічного товариства, багатьох німецьких народознавчих товариств, зокрема й Антропологічного та Етнологічного, членом-кореспондентом Угро-фінського товариства в Гельсінкі та Слов'янського товариства в Празі, почесним членом Швейцарського антропологічного товариства. Цих професорів відзначили й високими нагородами: А. Фішера – Командорським хрестом сербського ордена св. Сави, а Я. Чекановського – офіцерськими хрестами ордена герцога Мекленбурзького та ордена Бельгійського королівства, болгарським орденом “Merit Civil”²¹.

¹⁷ Особова справа Адама Фішера, ДАЛО, ф. 26, оп. 5, спр. 1956, арк. 46, 108 зв., 112–114, 117, 119–121 зв., 123 зв., 125–125 зв., 126–127 зв., 128–128 зв., 129, 139, 140–140 зв., 147, 148 зв., 152–153, 156; Falkowski, “Działalność Zakładu Etnologicznego,” 191.

¹⁸ Особова справа Яна Фальковського, ДАЛО, ф. 26, оп. 5, спр. 1939, арк. 73; Falkowski, “Działalność Zakładu Etnologicznego,” 191.

¹⁹ Особова справа Болеслава Росінського, Архів ЛНУ імені Івана Франка, ф. Р-119, оп. 1 о/с, спр. 1242, арк. 6–6 зв.

²⁰ Особова справа Яна Чекановського, арк. 29, 47.

²¹ Особова справа Адама Фішера, Архів ЛНУ імені Івана Франка, арк. 27; Krystyna Armon, “Adam Robert Fischer (1889–1943),” *Etnografowie i ludoznawcy polscy: sylwetki, szkice biograficzne*, red. Ewa Fryś-Pietraszkowa i Anna Spiss (Wrocław, Kraków: Polskie Towarzystwo Ludoznawcze, Oddział Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego w Krakowie, 2007), t. 2, 82; Особова справа Яна Чекановського, арк. 29.

Катедра фольклору й етнографії в 1939–1941 рр. встановила зв'язки з народознавцями Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка, а також з викладачами Московського та Ленінградського університетів²². У цьому ж напрямі розвивалося налагодження наукових контактів катедри антропології. Наприклад, С. Чортковер у 1941 р. здійснив тридцятиденну поїздку до Москви та Ленінграда для ознайомлення з фондами місцевих музеїв, а також з особливостями викладання антропологічних дисциплін у тамтешніх університетах²³. Проте великим негативом цього періоду стало порушення налагоджених упродовж десятиліть наукових зв'язків львівських етнологів з провідними європейськими народознавчими центрами. Їм перешкоджала і політика радянської влади, і Друга світова війна, яка тоді вже підпорядкувала життя населення більшості країн Європи й жахіття якої львівські вчені відчували вже на початку липня 1941 р.

На основі викладеного матеріалу можна зробити такі висновки.

Перетворення Львівського університету впродовж 1920–1930-х років в один з провідних народознавчих центрів Європи та активізація міжнародної діяльності його підрозділів, які очолювали професори Адам Фішер та Ян Чекановський, відбувалися одночасно й завдяки взаємопідсиленню. Міжнародна діяльність народознавців Львівського університету відбувалася у декількох напрямках:

1) співпраця із закордонними виданнями (“Volkskundliche Bibliographie” / “Народознавча бібліографія”) та “Handwörterbuch des slavischen Volksglaubens und Volksbrauchs” / “Словник слов'янських вірувань і звичаїв”) в плані організації їхньої роботи на території Речі Посполитої;

2) публікації статей і монографічних досліджень німецькою, французькою, англійською, італійською та іншими мовами у провідних спеціалізованих закордонних виданнях (“Anthropological Papers”, “American Anthropologist”, “American Archaeology and Ethnology”, “Archivio per l' Antropologia e la Etnologia”, “Anthropologie”, “Baltic and Scandinavian Countries” тощо) та видавництвах (зокрема, “University of California Press”);

3) співпраця у напрямі публікацій з видатними антропологами й етнологами: Броніславом Малиновським, Альфредом Кребером, Едвардом Вілсоном Гіффордом та іншими;

4) участь народознавців Львівського університету в діяльності наукових інститутів та академій наук різних країн, а також у міжнародних конференціях, конгресах та з'їздах (їхня географія охоплює міста Австрії, Бельгії, Болгарії, Великої Британії, Данії, Єгипту, бельгійського Конго, Італії, Німеччини, Португалії,

---

²² Василь Івашків та Руслан Марків, “Біля витоків української фольклористики у Львівському університеті,” *Міфологія і фольклор* 3–4 (2010): 21.

²³ Особова справа Саломона Чортковера, Архів ЛНУ імені Івана Франка, ф. Р-119, оп. 1, спр. 252 а, арк. 103; Перелік наукових відряджень викладачів Львівського університету 1941 р., Архів ЛНУ імені Івана Франка, ф. Р-119, оп. 1, спр. 412, арк. 15, 34.

Румунії, Сирії, СРСР, англійського Судану, США, Туреччини, Угорщини, Фінляндії, Франції, Чехо-Словаччини, Швейцарії, Швеції, Югославії);

5) наукові стажування за кордоном (у тім числі завдяки стипендії Фондові Рокфеллера).

Наприкінці 1930-х – на початку 1940-х років міжнародна діяльність народознавчих кафедр Львівського університету була не такою активною, як у 1920–1930-х роках. Причиною стала Друга світова війна. У 1940–1941 рр. львівські народознавці були зорієнтовані передусім на встановлення наукових зв'язків з науковими центрами в межах СРСР.

INTERNATIONAL ACTIVITY OF ETHNOLOGISTS AND ANTHROPOLOGISTS OF THE LVIV UNIVERSITY IN THE 1920s – AT THE BEGINNING OF THE 1940s

Roman TARNAVSKYI

The Ivan Franko National University of Lviv
Department of Ethnology,
1, Universytetska str., 79000, Lviv, Ukraine
e-mail: avtor.rt@gmail.com

History of Lviv University from the end of the 19th century has been a popular theme in Ukrainian and Polish historiography. But, despite the fact that every year there is a lot of works devoted to various aspects of the history of the University, not all of its areas are covered evenly. The proposed article is devoted to the international activity of Lviv University in the 1920s – early 1940s. It illustrated by the example of the departments of ethnology and anthropology: the departments of anthropology and ethnology, the department of ethnology and the department of folklore and ethnography.

The transformation of Lviv University during the 1920s and 1930s in one of the leading European centers of ethnology and anthropology and the intensification of the international activities of its departments, led by professors Adam Fischer and Jan Czekanowski, took place simultaneously and through mutual reinforcement. International activity of the ethnologists and anthropologists of Lviv University took place in several directions: 1) cooperation with foreign publishing projects (“Volkskundliche Bibliographie”, “Handwörterbuch des slavischen Volksglaubens und Volksbrauchs”) in the area of organization their work on the territory of the Polish state; 2) publication of articles and monographs in German, French, English, Italian and other languages in leading specialized foreign magazines (“Anthropological Papers”, “American Anthropologist”, “American Archaeology and Ethnology”, “Archivio per l’Antropologia e la Etnologia”, “Anthropologie”, “Baltic and Scandinavian Countries” etc.) and publishing houses (in particular, “University of California Press”); 3) collaboration with publications of prominent anthropologists and ethnologists Bronislaw Malinowski, Alfred Kroeber, Edward Wilson Gifford and others; 4) participation in the activities of scientific institutes and academies of different countries, as well as in international conferences and congresses (their geography covers the cities of Austria, Belgium, Bulgaria, Great Britain, Denmark, Egypt, the Belgian Congo, Italy, Germany, Portugal, Romania, Syria, USSR, British Sudan, USA, Turkey, Hungary, Finland, France, Czechoslovakia, Switzerland, Sweden, Yugoslavia); 5) scientific internships abroad.

At the end of the 1930s – early 1940s, the international activity of the departments of the Lviv University was less active than in the 1920s and 1930s. The reason was the Second World War. In the years 1940–1941, ethnologists and anthropologists of Lviv University were focused primarily on the establishment of scientific contacts with scientific centers within the USSR.

Keywords: Lviv University, Department of Ethnology, Department of Ethnology and Anthropology (Anthropology), Department of Folklore and Ethnography, Adam Fischer, Jan Chekanowski, international activity, 1920s – early 1940s.

REFERENCES

- Armon, Krystyna. “Adam Robert Fischer (1889–1943).” *Etnografowie i ludoznawcy polscy: sylwetki, szkice biograficzne*. Red. Ewa Fryś-Pietraszkowa i Anna Spiss. Wrocław, Kraków: Polskie Towarzystwo Ludoznawcze, Oddział Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego w Krakowie, 2007, t. 2. 77–83. (in Polish).
- “Collection Contents, Series I. Correspondence, 1869–1939” *Guide to the Bronislaw Malinowski Papers MS 19*. 12. 2018. <http://drs.library.yale.edu/HLTransformer/HLTransServlet?stylenam=yul.ead2002.xhtml>. (in English).
- Falkowski, Jan. “Działalność Zakładu Etnologicznego Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie (1924–1934).” *Lud* 32 (1933): 183–192. (in Polish).
- Gifford, Edward Winslow and Stanislaw Klimek. *Yana*. Berkeley, California: University of California Press, 1936. (Seria “Culture Element Distribution”, t. 2) (Reprinted from: *American Archaeology and Ethnology* 37, nr 2, 71–100). (in English).
- Ivashkiv, Vasyl ta Ruslan Markiv. “Bilia vytokiv ukrainskoi folklorystyky u Lvivskomu universyteti.” *Mifolohiia i folklor* 3–4 (2010): 18–26. (in Ukrainian).
- Klimek, Stanislaw. “Carta antropologica sintetica dell’Etiopia e dell’Etiopia.” *Archivio per l’Antropologia e la Etnologia* 60–61 (1930–1931): 3–26. (in Italian).
- Klimek, Stanislaw. *Carta antropologica sintetica dell’Etiopia e dell’Etiopia*. Firenze: Palazzo Nonfibo, 1932. (in Italian).
- Klimek, Stanislaw and Wilhelm Milke. “An Analysis of the Material Culture of the Tupi Peoples.” *American Anthropologist* 37 (1935): 71–91. (in English).
- Klimek, Stanislaw. “Contribution à la systématique des crânes épipaléolithiques.” *Anthropologie* 6 (Prague, 1928): 99–109. (in French).
- Klimek, Stanislaw. “Contributo all’analisi raziale della serie craniologica dei Samoiedi.” *Archivio per l’Antropologia e la Etnologia* 59, fasc. 1–4 (1929): 13–21 + 3 tav. (in Italian).
- Klimek, Stanislaw. *Contributo all’analisi raziale della serie craniologica dei Samoiedi*. Firenze: Stabilimento Grafico Commerciale, 1931. (in Italian).
- Klimek, Stanislaw. *The Structure of California Indian Culture*. Berkeley, California: University of California Press, 1935. (Seria “Culture Element Distribution”, t. 1) (Reprinted from: *American Archaeology and Ethnology* 37, nr 1, 1–70). (in English).
- Lorentz, Friedrich, Tadeusz Lehr-Splawinęski and Adam Fischer. *Kaszubi: kultura ludowa i je’zyk*. Toruń: Instytut Bałtycki, 1934. (in Polish).
- Lorentz, Friedrich, Tadeusz Lehr-Splawinęski and Adam Fischer. *The Cassubian Civilization*. London: Faber and Faber, 1935. (in English).
- Osobova sprava Adama Fishera. Arkhiv Lvivskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Franka (dali – Arkhiv LNU imeni Ivana Franka). Fond R-119, opys 1, sprava 194. (in Ukrainian).
- Osobova sprava Adama Fishera. Derzhavnyi arkhiv Lvivskoi oblasti (dali – DALO). Fond 26, opys 5, sprava 1956. (in Ukrainian).

- Osobova sprava Boleslava Rosinskoho. Arkhiv LNU imeni Ivana Franka. Fond R-119, opys 1 o/s, sprava 1242. (in Ukrainian).
- Osobova sprava Salomona Chortkovera. Arkhiv LNU imeni Ivana Franka. Fond R-119, opys 1, sprava 252 a. (in Ukrainian).
- Osobova sprava Stanislava Klimeka. DALO. Fond 26, opys 5, sprava 857. (in Ukrainian).
- Osobova sprava Yana Chekanovskoho. Arkhiv LNU imeni Ivana Franka. Fond R-119, opys 1, sprava 893. (in Ukrainian).
- Osobova sprava Yana Falkovskoho. DALO. Fond 26, opys 5, sprava 1939. (in Ukrainian).
- Perelik naukovykh vidriadzhen vykladachiv Lvivskoho universytetu 1941 r., Arkhiv LNU imeni Ivana Franka. Fond R-119, opys 1, sprava 412. (in Ukrainian).
- Rosinski, Boleslaw. "Does the enviroment cause the genetical change in man?" *Proceedings of the Sixth International Congress of Genetics*. Ithaca, New York: Menasha, Wis., Brooklyn Botanic Garden, 1932. 383–385. (in English).
- Rosinski, Boleslaw. "The American People of Polish Origin in Texas." *A Decade of Progress in Eugenics. Scientific papers of the Third International congress of eugenics, New York, August 21–23, 1932*. Baltimore: American Musuem of Natural History, 1934. 113–119. (in English).
- Tarnavskiy, Roman. "Antropolohichno-etnolohichnyi instytut Lvivskoho universytetu yak osnova formuvannia naukovoï shkoly Yana Chekanovskoho." *Narodoznavchi zoshyty* 1 (2014): 18–28. (in Ukrainian).
- Tarnavskiy, Roman. "Etnolohichnyi instytut Lvivskoho universytetu (1924–1939) yak osnova formuvannia naukovoï shkoly Adama Fishera." *Istoriia ta istoryky u Lvivskomu universyteti: tradytsii ta suchasnist (do 75-littia stvorennia istorychnoho fakultetu): kolektyvna monohrafiia*. Red. Leonid Zashkilniak i Pavel Sierzhenka. Lviv: Pais, 2015. 167–173. (in Ukrainian).
- Tarnavskiy, Roman. "Formuvannia kolektyvu kafedry folkloru y etnohrafii Lvivskoho universytetu pid kerivnytstvom Filareta Kolessy." *Rodyna Kolessiv – spadkoiemnist naukovo-mystetskoï tradytsii (z nahody 140-richchia vid dnia narodzhennia akademika Filareta Kolessy)*. Lviv: LNU imeni Ivana Franka, 2013. 33–50. (in Ukrainian).